

ՀՐԱՅՐ ՄԱՐՏԻՆԻ ՊԱՊՈՅԱՆ, տ.գ.թ.

ՀՀ Լոռու մարզպետարանի ֆինանսական և սոցիալ-տնտեսական զարգացման վարչության պետ,
Վանաձորի պետական համալսարանի տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի դասախոս

ԱՆԻ ՍԵՐՁԵՅԻ ԲԵԿՉՅԱՆ

Վանաձորի պետական համալսարան, կառավարում մասնագիտության 3-րդ կուրսի ուսանողուհի

ՍՏՎԵՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԾԱՎԱԼՆԵՐԻ ԶԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԶԻՄՆԱՅԱՐՑԵՐ

Ստվերային տնտեսության ձևավորումը հայտնի է դեռևս տնտեսվարման առանձին փուլերում, սակայն որպես առանձին ուսումնասիրության առարկա ի հայտ է եկել միայն 20-րդ դարի երկրորդ կեսին: Հատկապես 60-ական թվականներին հասարակությունն ուշադրություն հրավիրեց չգրանցված և չհաշվարկվող զբաղվածության վրա՝ օբյեկտիվորեն նշելով, որ դրա միջոցով ստեղծված արդյունքը ոչ միայն չի գրանցվում, այլ նույնիսկ չի հարկվում: Ուստի պարզաբանման համար նշենք, որ ստվերային տնտեսություն անվանվում է տնտեսության այն հատվածը, որում իրականացվող գործընթացները չեն գրանցվում և կանոնակարգվում համապատասխան պետական մարմինների կողմից: Այսինքն՝ տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից կատարվող գործունեության կամ դրա ծավալի ինչ-որ մի մասի թաքցնումը կարող է պայմանավորված լինել մի քանի հանգամանքներով՝

- տնտեսվարող սուբյեկտի կողմից հարկերից խուսափելու ձգտումը,
- սահմանված նորմերին կամ չափանիշներին համապատասխանելու լիցենզիաների, արտոնագրերի, թույլտվությունների ձեռք բերման ծախսատարությունը, բարդությունը կամ անհնարիությունը,
- գործունեության անօրինական (կրիմինալ) բնույթը:

Վերոնշյալ հարցադրումներով զբաղվող մի շարք տեսաբաններից և վերլուծաբաններից՝ Հանսը ստվերային տնտեսությունը բաժանում էր երկու խմբի՝ իրական կամ թաքցվող և քրեական կամ կրիմինալ: Ստվերային տնտեսությունը (դրա օրինական հատվածը) հանդիսանում է որպես պահուստ պետական բյուջե հարկային եկամուտների ավելացման համար, որին կարելի է հասնել հարկային վարչարարության և արդյունավետ վերահսկողության մեխանիզմների ներդրման արդյունքում: Միաժամանակ վերջիններին համահունչ, պետք է նշել այն իրողությունը, որ դրանց չափազանց մեծ ծավալները վկայում են պետական համակարգի անկատարության, միջավայրի թույլ կարգավորման կամ մեծ չափերի հասնող կոռուպցիայի մասին: Հետխորհրդային գրեթե բոլոր երկրներն ունեն ստվերային տնտեսության չափազանց բարձր մակարդակ, ինչը բնորոշ է անցումային տնտեսության վարման գործընթացին:

Աղյուսակ 1

Ստվերային տնտեսության ինտեգրալային մեթոդների դասակարգում

Վերլուծության օբյեկտ	Տեղեկատվության ստացման եղանակներ	
	Ուղղակի	Անուղղակի
Զբաղվածության ոլորտներ	Իտալական մեթոդ	Ամերիկյան մեթոդ
Ֆինանսավարկային ոլորտ	Կազմակերպության աշխատողների հարցումներ	1. Օախսումների մեթոդ 2. Փողային (դրամային) մեթոդ 2.1. Կանխիկ փողի (դրամի) նկատմամբ պահանջարկի վերլուծություն 2.1.1. Ֆեյզի մեթոդ 2.1.2. Գուտմանի մեթոդ 2.1.3. Թանգիի մեթոդ 2.2. Փողային (դրամային) գործարքների ծավալի վերլուծություն (Ֆիշերի մեթոդ)
Սոցիալ-տնտեսական զարգացման ոլորտների փոխադարձ կապեր		Էկոնոմետրիկ մեթոդ 1. Թաքնված փոփոխականների մեթոդ 2. Մեղմ մոդելավորման մեթոդ

Բավականին բարդ խնդիր է ստվերային տնտեսության ծավալների արժանահավատ գնահատումը և այս ուղղությամբ հետազոտողների կողմից մշակվել և առաջ են քաշվել մեթոդներ, որոնք խմբավորած տեսքով ներկայացվել է աղյուսակ 1-ում:

Ընդհանրապես ստվերային տնտեսության մակարդակը որոշելու համար կիրառվող մեթոդները բաժանվում են երկու խմբի՝ ուղղակի և անուղղակի մեթոդներ:

Ուղղակի մեթոդների կամ, այլ կերպ ասած, միկրոմեթոդների դեպքում հիմնվում են հատուկ դիտարկումների, հարցումների և հետազոտությունների տվյալների վրա:

Անուղղակի կամ մակրոմեթոդների դեպքում հիմք են ընդունում պաշտոնական վիճակագրության, հարկային և ֆինանսական մարմինների հրապարակած տվյալները:

Անուղղակի մեթոդներ

1. Ազգային ծախսերի և եկամուտների վիճակագրության միջև անհամապատասխանություն: Այսինքն՝ համախառն ազգային արդյունքի (ՀԱԱ) եկամտային մասը պետք է հավասար լինի դրա ծախսային մասին, իսկ եթե դրանք հավասար չեն, ապա եկամուտների և ծախսերի միջև տարբերությունը կարելի է օգտագործել որպես մակարդակը, որն իր էությամբ կենսագրի ստվերային տնտեսության մեծացումը կամ փոքրացումը:

2. Պաշտոնական և փաստացի աշխատուժերի միջև անհամապատասխանություն:

Մեթոդը հիմնված է այն ենթադրության վրա, որ չգրանցված գործազուրկները հանդիսանում են ստվերային տնտեսության հիմնական աշխատուժը և այս դեպքում մակարդակը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$X_{employment} = \frac{U_{ilo} - U_{fsz}}{L - U_{fsz}}$$

որտեղ

U_{ilo} -ն գործազուրկների թվաքանակն է ըստ զբաղվածության ծառայության հարցումների,

U_{fsz} -ն պաշտոնապես գրանցված գործազուրկների թվաքանակն է,

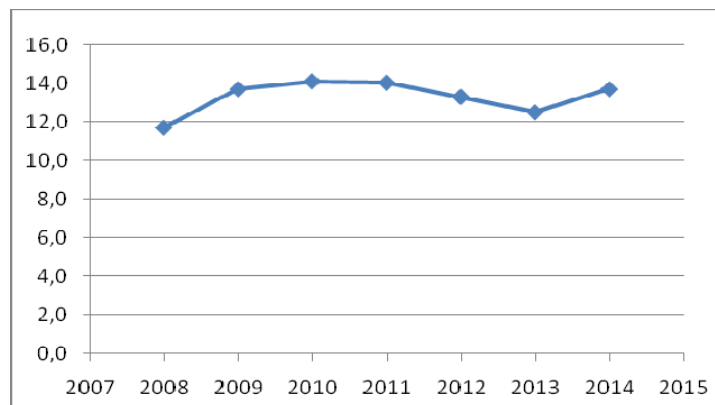
L -ը տնտեսապես ակտիվ ազգաբնակչության ընդհանուր թիվը:

Այս մեթոդը կիրառման մեջ պարզ է, սակայն կապված աշխատանքային ռեսուրսների հետ գնահատում է ստվերային տնտեսության միայն մի մասը և ունի մի շարք այլ թերություններ: Այն հաշվի չի առնում «մոխրագույն» աշխատավարձերը՝ վճարված պաշտոնական աշխատանքի համար, ընկերության թաքցրած եկամուտները և այլն:

Ըստ մեր կատարած հաշվարկների՝ 2008-2014 թթ. ՀՀ ստվերային տնտեսությունն ունի հետևյալ դինամիկան¹ (գծապատկեր 1).

Գծապատկեր 1

Պաշտոնական և փաստացի աշխատուժերի միջև անհամապատասխանության միջոցով ստվերային տնտեսության ծավալների հաշվարկ

¹ Տե՛ս ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայություն, www.armstat.am

ՀՀ վիճակագրական տեղեկագիր:

2008-2013թթ. տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտություն:

2014թ. աշխատուժի հետազոտություն:

3. Փողի պահանջարկի գնահատման մեթոդ:

Մեթոդը ենթադրում է, որ ստվերային բոլոր գործարքները (կամ դրանց մեծ մասը) իրականացվում են կանխիկ փողով, իսկ հարկային գանձումները հանդիսանում են ստվերային տնտեսությունում հայտնվելու հիմնական պատճառը: Այստեղից հետևում է, որ M_0 փողային գանգվածն ունի ուղղակի կախվածություն հարկային գանձումների մեծությունից (հարկային գանձումների չափերի ավելացմանը զուգահեռ մեծանում է ստվերային տնտեսությունը և ստվերում շրջանառվող կանխիկ փողի ծավալը, որն էլ մեծացնում է M_0 -ն): Էկոնոմետրիկ մեթոդների միջոցով հնարավոր է գնահատել M_0 -ի մի մասը, որը նկարագրում են հարկային գանձումները: Ստացված արդյունքն էլ կլինի կանխիկ փողի ծավալը, որը մասնակցում է ստվերային գործարքների հաշվարկին:

Փողի պահանջարկի հաշվարկման ռեգրեսիայի հիմնական բանաձևը առաջադրվել է Թանգիի կողմից¹:

$$\ln(C/M_2)_t = \beta_0 + \beta_1 \ln(1 + TW)_t + \beta_2 \ln(WS/Y)_t + \beta_3 \ln R_t + \beta_4 \ln(Y/N)_t + u_t$$

որտեղ՝

C/M_2 -ն կանխիկ փողի դեպոզիտային հաշիվների հարաբերակցությունն է (M_0/M_2),

TW -ն կշռված միջին հարկային տոկոսադրույքն է,

WS/Y -ն խնայողական դեպոզիտներից վճարված տոկոսն է,

Y/N -ն բնակչության մեկ շնչին ընկնող ազգային եկամուտն է:

Ենթադրվում է, որ $\beta_1 > 0$; $\beta_2 > 0$; $\beta_3 < 0$; $\beta_4 > 0$:

Ստվերային դրամական գանգվածի բաժինը որոշելու համար ստացված հավասարման մեջ գրոյի են հավասարեցվում այն տարրերը, որոնք խթանում են ստվերային տնտեսությունը: Դրանով իսկ հաշվարկվում է M_0 դրամական գանգվածի բաժինը M_2 -ի մեջ, որը սպասարկում է պաշտոնական տնտեսությունը, և գտնվում է «մաքուր» դրամական գանգվածը: M_2 -ում M_0 դրամական գանգվածի մասնաբաժնից հանելով M_2 -ում գտնված M_0 «մաքուր» դրամական գանգվածի մասնաբաժինը՝ գտնում են ստվերային շուկան սպասարկող կանխիկ փողի մասնաբաժինը M_2 դրամական գանգվածի մեջ: Օգտագործելով այս մակարդակը՝ հաշվարկվում է ստվերային տնտեսության չափը:

Այս մեթոդն ունի ինչպես առավելություններ, այնպես էլ թերություններ: Առավելություններից նշենք, որ այն՝

- ընդգրկում է ստվերային տնտեսության կանխիկ հաշվարկների հետ կապված մասը,
- այն թույլ է տալիս գնահատել տարբեր գործոնների ազդեցությունը ստվերային տնտեսության չափերի վրա,
- այն ոչ միայն չափում է ստվերային տնտեսության ժամանակագրական փոփոխությունները (դինամիկան), այլ նաև թույլ է տալիս որոշել այդ տնտեսության մեծությունը ժամանակի որոշակի պահին:

Այս մեթոդն իրենց աշխատություններում քննադատել են Թոմասը, Ֆեյզը և Փոզոն: Նրանք նշում էին, որ ոչ ամբողջ ստվերային տնտեսությունն է իրականացնում կանխիկով գործարքներ, այլ գոյություն ունեն փոխանակային և անկանխիկ հաշվարկներ: Մեթոդի արդյունքները կախված են հիմնական հավասարման մեջ ընտրված գործոնների խմբից, որը լրացուցիչ անորոշություն է առաջացնում ստացված արդյունքներում:

Այս մեթոդի շրջանակներում որոշ ենթադրություններ է արել նաև Գուտմանը, որոնք կենտրոնացված են եղել շրջանառության մեջ գտնվող արտարժույթի և դեպոզիտների պահանջարկի հարաբերակցության շուրջ (C/D):

Թանգիի և Գուտմանի մեթոդների հիման վրա Բագրատ Թունյանը² հաշվարկել է ՀՀ ստվե-

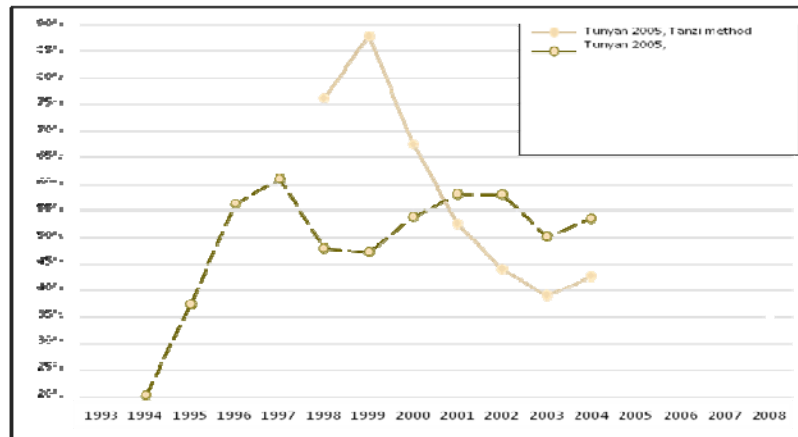
¹ St' u Костин Андрей Владимирович. Моделирование, измерение и механизмы возникновения теневой экономики на примере Российской Федерации. Диссертация. Новосибирск 2014, URL: http://www.nsu.ru/rs/mw/link/Media:/27234/Диссертация_Костин_Андрей.pdf

² St' u Bagrat Tunyan. The shadow economy of Armenia: Size, Causes and Consequences. 2005, URL: <http://pdcc.eu.hu/archive/00002657/01/WP0502.pdf>

րային տնտեսության ծավալը: Սակայն այս մեթոդով հաշվարկման արդյունքներում կան բավականին տարբերություններ, որն էլ ներկայացրել է Հրանտ Միքայելյանը¹ (տե՛ս գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2

ՀՀ ստվերային տնտեսության ծավալները՝ հաշվարկված Թանզիի և Գուտմանի մեթոդներով

4. Էլեկտրականության սպառման և Կաուֆման-Կալիբերդի մեթոդներ:

Սա հայտնի և անցումային տնտեսություններում հաճախ կիրառվող էլեկտրասպառման մեթոդ է: Եթե փողային մեթոդը գնահատում է ստվերային տնտեսության չափը դրամական զանգվածի տեսանկյունից, ապա Կաուֆման-Կալիբերդի մեթոդը՝ արտադրության տեսանկյունից: Այս մեթոդի գլխավոր ենթադրությունը հիմնվում է էմպիրիկ հետազոտությունների վրա, երբ կարճաժամկետ ժամանակահատվածում էլեկտրասպառման առաձգականությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ անընդհատ է և մոտավորապես հավասար է մեկի: Այս ենթադրության հիման վրա հաշվարկվում է ՀՆԱ-ի դինամիկան ըստ էլեկտրասպառման դինամիկայի և համեմատվում է պաշտոնական վիճակագրության հետ: Էլեկտրականության սպառման աճի (արտահայտված տոկոսներով) և պաշտոնական ՀՆԱ-ի աճի (արտահայտված տոկոսներով) միջև շեղումն էլ հանդիսանում է ստվերային տնտեսության փոփոխության արդյունքը:

Այս մեթոդը գնահատում է ստվերային տնտեսության բաժինն արտադրության, այլ ոչ թե սպառման տեսանկյունից: Թերությունն այն է, որ այն չի ֆիքսում «մոխրագույն» աշխատավարձը, ստվերային ծառայությունները և քրեական տնտեսական գործունեությունը:

5. Լասկոյի կամ տնային տնտեսությունների կողմից էլեկտրաէներգիայի սպառման մեթոդը:

Լասկոն ենթադրում էր, որ ստվերային տնտեսության որոշակի մաս կապված է տնային տնտեսությունների կողմից էլեկտրաէներգիայի սպառման հետ: Նա գտնում էր, որ այն երկրներում, որտեղ ստվերային տնտեսության որոշակի մաս կապված է տնային տնտեսությունների կողմից էլեկտրաէներգիայի սպառման հետ, ապա ստվերային տնտեսության մնացած մասը, որը մենք չենք կարող չափել, նույնպես մեծ կլինի:

Լասկոյի մեթոդը բնութագրվում է հետևյալ երկու հավասարումներով՝

$$\ln E_i = \alpha_1 \ln C_i + \alpha_2 \ln PR_i + \alpha_3 G_i + \alpha_4 Q_i + \alpha_5 H_i + u_i \quad (1)$$

$$\alpha_1 > 0, \alpha_2 < 0, \alpha_3 > 0, \alpha_4 < 0, \alpha_5 > 0$$

$$H_i = \beta_1 T_i + \beta_2 (S_i - T_i) + \beta_3 D_i \quad (2)$$

$$\beta_1 > 0, \beta_2 < 0, \beta_3 > 0$$

որտեղ

i -ն՝ երկրի համար՝ ընտրության մեջ,

E_i -ն՝ երկրում տնային տնտեսությունների կողմից էլեկտրականության սպառումը բնակչության մեկ շնչի հաշվով՝ միլիոն տոննա նավթային համարժեքով,

¹ Տե՛ս *Hrant Mikaelyan*. Caucasus analytical digest. No 75. 17 July 2015,
URL: https://www.academia.edu/14915579/Informal_Economy_of_Armenia_Reconsidered_2015_

C_i -ն՝ տնային տնտեսությունների իրական սպառումը՝ առանց հաշվի առնելու մեկ շնչին ընկնող էլեկտրականության ծախսը՝ արտահայտված ԱՄՆ դոլարով,

PR_i -ն՝ կենցաղային կարիքների համար էլեկտրաէներգիայի գինը՝ արտահայտված ԱՄՆ դոլարով,

G_i -ն՝ տարվա մեջ այն ամիսների քանակն է, երբ երկրում անհրաժեշտ է ջեռուցել բնակարանները,

Q_i -ն՝ այլ էներգետիկ ռեսուրսների (էլեկտրականությունից բացի) բաժինն է էներգետիկ ռեսուրսների ընդհանուր քանակի մեջ,

H_i -ն՝ տնտեսության ոչ ֆորմալ հատվածում թողարկումն, ըստ բնակչության մեկ շնչի,

T_i -ն՝ տնօրինվող անձնական եկամտի, կորպորացիայի շահույթի և անուղղակի հարկերի գումարի հարաբերությունը ՀՆԱ-ին,

S_i -ն՝ սոցիալական ապահովության պետական ծախսերի հարաբերությունը ՀՆԱ-ին

D_i -ն՝ 14 տարեկանից բարձր ծառայողների քանակը և տնտեսապես ոչ ակտիվ բնակչության քանակը 100 տնտեսապես ակտիվների նկատմամբ:

Ստվերային տնտեսության մեծության հաշվարկման համար մենք պետք է իմանանք յուրաքանչյուր երկրի ստվերային տնտեսությունում միավոր էլեկտրականությանը որքան ՀՆԱ է ձևավորվել: Քանզի այդ տվյալները անհայտ են, ուստի վերցվում է մեկ երկրում ստվերային տնտեսության հայտնի գնահատումների մեկի արդյունքը, և դրա օգնությամբ հաշվարկվում է ստվերային տնտեսության չափը բոլոր մյուս երկրներում:

6. Բազմաբնույթ պատճառներով բազմաթիվ մակարդակների մեթոդ (MIMIC):

Այս մեթոդը ենթադրում է, որ ստվերային տնտեսության չափը հանդիսանում է լատենտ փոփոխական՝ կախված մի կողմից՝ հետազոտվող մակարդակների որոշակի քանակից (որոնք ցույց են տալիս ստվերային տնտեսության ծավալի փոփոխությունները), և մյուս կողմից՝ հետազոտվող պատճառական փոփոխականների խմբով, որոնք դիտարկվում են որպես թաքնված տնտեսական գործունեության առավել կարևոր որոշիչներ: Իմանալով այս մակարդակներն ու փոփոխականները՝ հնարավոր է էկոնոմետրիկ մեթոդների օգնությամբ գնահատել ստվերային տնտեսության չափը: Մակարդակների և փոփոխականների նպատակահարմար ընտրությունը թույլ է տալիս այս մեթոդով գնահատել ոչ միայն թաքնված, այլև քրեական ստվերային տնտեսությունը: MIMIC մոդելն իրենից ներկայացնում է մակարդակային փոփոխականների $y(p \times 1)$ վեկտորի և պատճառական փոփոխականների $x(q \times 1)$ վեկտորի հարաբերակցությունը: Նրանք միմյանց հետ կապված են η (սկալյար) անտեսանելի թաքնված փոփոխականով հետևյալ հավասարումների միջոցով՝

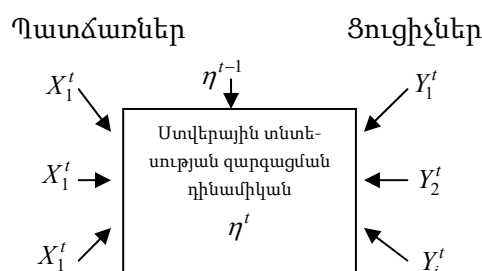
$$y_i = \lambda \eta_i + \varepsilon_i$$

$$\eta_i = \gamma' x_i + \xi_i$$

$\gamma(q \times 1)$ և $\lambda(p \times 1)$ ՝ գործակիցների վեկտորները

Սխալների վեկտոր $\varepsilon_i(p \times 1)$ և սխալների սկալյար ξ_i ՝ զրոյական միջիններ, դրանց վարիացիան փոխադարձ կոռելացված չեն:

MIMIC մեթոդի սխեման

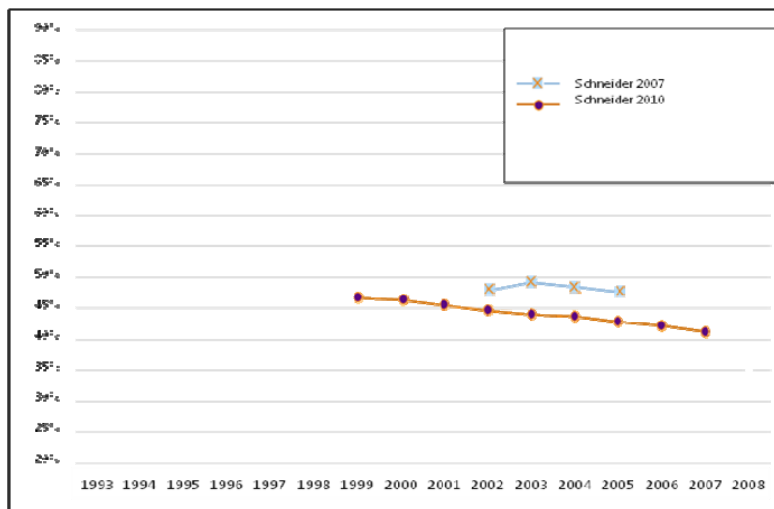
MIMIC մոդելը ներկայումս լավագույն մեթոդներից է. այն օգտագործում է բազմաթիվ գործոններ, որոնք թույլ են տալիս տեսականորեն ընդգրկել ամբողջ ստվերային տնտեսությունը: Այս մոդելը հաճախ օգտագործվում է փողային մեթոդի հետ, որովհետև MIMIC մոդելը միայն գնահատում է ստվերային տնտեսության դինամիկան, իսկ փողային մեթոդը թույլ է տալիս ստանալ ստվերային տնտեսության չափի բացարձակ արժեքը:

Այս մեթոդի թույլ կողմերը նշում է Շնայդերը¹: Դրանք են՝

- ընտրության ծավալի փոփոխությունների հետ կապված ակնկալվող գործակիցների անկայունություն, որը պայման է ներկայացնում ընտրության ծավալի վերաբերյալ,
- հարկային դրույքաչափերից բացի բոլոր պատճառական փոփոխականների վերաբերյալ վստահելի տվյալների ստացման դժվարություն,
- ստվերային տնտեսության ծավալների վրա «պատճառների» և «մակարդականների» ազդեցության անորոշությունը:

Գծապատկեր 3

ՀՀ ստվերային տնտեսության ծավալները՝ հաշվարկված Շնայդերի կողմից

Ամփոփելով ներկայացված մեթոդները՝ կարող ենք գալ այն հետևության, որ ստվերային տնտեսության հաշվարկման մեթոդների մեջ առավել մեծ տատանումներ (ժամանակային բնույթի տատանումներ, հաշվարկման արդյունքների տարբերություններ և այլն) գրանցվում են փողային մեթոդների կիրառման պարագայում, որը մեր կարծիքով ավելի փոքրացնում է այդ մեթոդների արժանահավատությունը:

Ուղղակի և բազմագործոնային մեթոդների դեպքում, չնայած տարբեր գնահատականների, արձանագրվում է նույն դինամիկան, ինչը մեր կարծիքով, ավելի վստահելի է դարձնում այդ մեթոդները:

¹ St' u The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know? *Friedrich Schneider*. University of Linz. 2007, URL: <http://ftp.iza.org/dp6423.pdf>

ՍՏՎԵՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԾԱՎԱԼՆԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՅԱՐՑԵՐ

ՀՐԱՅՐ ՄԱՐՏԻՆԻ ՊԱՊՈՅԱՆ, տ.գ.թ.

*ՀՀ Լոռու մարզպետարանի ֆինանսական և սոցիալ-տնտեսական զարգացման վարչության պետ,
Վանաձորի պետական համալսարանի տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի դասախոս*

ԱՆԻ ՍԵՐԳԵՅԻ ԲԵԿՉՅԱՆ

Վանաձորի պետական համալսարան, կառավարում մասնագիտության 3-րդ կուրսի ուսանողուհի

Համառոտագիր

Ստվերային տնտեսությունը կամ տնտեսության չգրանցված հատվածը առկա է բոլոր երկրներում: Դրա պատճառ կարող են հանդիսանալ ինչպես տնտեսվարող սուբյեկտների հարկերից խուսափելու ձգտումը, այնպես էլ իրականացվող տնտեսական գործունեությունը և երկրի օրենսդրական հակասությունները: Ուղղակի կապ գոյություն ունի ստվերային տնտեսության ծավալների և պետական ինստիտուտների կայացվածության աստիճանի միջև: Ստվերային տնտեսության օրինական կամ լեգալ մասը հանդիսանում է յուրօրինակ պահուստ (ռեզերվ), որի հաշվին հնարավոր է հարկային բեռի և ՀՆԱ-ի անփոփոխ պայմաններում ավելացնել պետության հարկային եկամուտները:

Կարևորագույն խնդիր է հանդիսանում ստվերային տնտեսության ծավալների արժանահավատ գնահատումը:

Բանալի բառեր. *ստվերային տնտեսություն, թաքնված զբաղվածություն, Թանզիի մեթոդ, Գուտմանի մեթոդ, Շնայդերի մեթոդ, Ֆեյգի մեթոդ:*

ПРОБЛЕМЫ ИЗМЕРЕНИЯ ОБЪЕМОВ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ

ГРАЙР МАТИНОВИЧ ПАПОЯН, к.э.н.

*начальник Управления финансового и социально-экономического развития областной администрации Лори
преподаватель кафедры теории экономики Ванадзорского государственного университета*

АНИ СЕРГЕЕВНА БЕКЧЯН

студентка 3-го курса по специальности «Управление» Ванадзорского государственного университета

Аннотация

Теневая экономика или незарегистрированный сектор экономики существует во всех странах мира. Причиной этого могут быть как стремление хозяйствующих субъектов избежать уплаты налогов, так и осуществляемая экономическая деятельность и противоречия в действующем законодательстве страны. Существует прямая связь также между объемом теневой экономики и степенью состоятельности государственных институтов. Законная или легальная теневая экономика является своеобразным резервом, за счет которого в неизменных условиях ВВП и налоговой нагрузки можно увеличить налоговые доходы государства. Самым важным вопросом является точная оценка объема теневой экономики.

Ключевые слова: *теневая экономика, скрытая занятость, метод Танзи, метод Гутмана, метод Шнайдемара, метод Фейга.*

ISSUES ON MEASURING THE SIZE OF THE SHADOW ECONOMY

HRAYR MARTIN PAPOYAN, Candidate of Sciences (Economics)

Lecturer, Chair of Theory of Economics, Vanadzor State University

Head of Financial and Socioeconomic Development Department, Lori Marz, Republic of Armenia

ANI SERGEY BEKCHYAN

Junior Student, Management Major, Vanadzor State University

Abstract

The shadow economy or unregistered sector of the economy exists in all countries. The reason for that may be both the desire of businesses to avoid paying taxes, and economic activities and legislative loopholes and contradictions as well. There is a direct link between the size of the shadow economy and the quality of public institutions. The legal part of the shadow economy is a kind of a special reserve on account of which increase in the tax revenue could be reported with GDP growth rates and tax burden remaining unchanged. The most crucial issue is measuring the exact size of the shadow economy.

Keywords: *Shadow economy, hidden employment, Tanzi method, Gutman method, Schneider method, Feige method.*